

sida
a y'a yere kolosi a la de !

MSPAS DF
DNSP
PNLS

M E N
DNAFLA

CCE

1ère édition Juillet 1991

Imprimerie DNAFLA

sida

a y'a yere kolosi a la de !

MSPAS DF
DNSP
PNLS

M E N
DNAFLA

CCE

1ère édition Juillet 1991

Imprimerie DNAFLA

Ce programme a été réalisé par :

- Le Ministère de la Santé Publique et des Affaires Sociales - Protection Familiale (MSPAS/PF)
- La Direction Nationale de la santé Publique (DNSP)
- Le programme National de lutte contre le Sida
- Le Ministère de l'Education Nationale (M.E.N.)
- La Direction Nationale de l'Alphabétisation Fonctionnelle et de la Linguistique Appliquée (DNAFLA)

et financé par :

- La Commission des Communautés Européennes (CCE)

n e b i l i a

Sida, ni dow ko bamanankan na «t'i da» walima «siba», ye bana ye min ma mogo to folo, n'a y'i mine. Nka bana don fana, n'i y'i yere tanga a ma, a t'i soro. Kenya sibatili jekulu min sigilen be dipe kono, n'a be wele nansarakan na ko «OMS» o ka jatemine y'a jira ko sida banakise be mogo miliyon 8 fo miliyon 10 de joli la, ko sida banabaato be mogo 500.000 fo 800.000 la bi. Sida be dipe fan tanninaani bse la. Sida te mogo bo mogo la : cew ni musow, dennisenw ni mogokorobaw, faantanw ni faamaw. Sida be sorobajamanaw na, a be faantanjamanaw na o cogo kelen na. Dipe kono bi, sida kera bana sanbalano ye, bana folo folo min b'a fe ka dankari hadamadenw ka kenya sibatili la.

Kabini sida kodonna san 1981 na, kabini a banakise donna k'a lasa san 1983 na, «OMS» ye wele bila jamana bse ma sida kelcli hukumu kono. Bana min don, a te furake folo.

Mali ye jaabi di o wele la, o kera ka baarada sigi min nesinnen do sida kelcli na. Bolofara caman be sidakele baarada kono i n'a fo kunnafonidijekulu, jolisegegejekulu, o n'a nogonnaw.

Mali kono bi, nkalon te sida be yan, ayiwa a b'a fe ka dankari jamadenw ka kenya sibatili la. Sida banabaato folo yera an fe yan san 1985. K'a ta o don na fo bi, do de be farala a kan.

Sida be an ka dugubaw ni bugudaw bse la. O siratige la, an be sida kelcogo hakilina numanw ninini na. Sisan, sida kelcogo sinsinbere ye kunnafonijensen ye. Fugulanafama de ye yeretangalan ye sida kelcli hukumu kono bi. Sida kele baarada be fugulanafama di mogow na fuu, an be wanti min na i ko bi.

An balimaw, a'ye nin wele ninnu laman :

1-olo : Cew ni musow, bse ka se i yere la. Furu kono, cew ka se u ka kulusi jalaw la, musow ka se u ka taafebolow la. Ni minnu te furu la, u kana u senno caya. Cew ni musow, bse ka dan danogon kelen ma.

2-nan : Ni min ma se a yere la, o k'i taamanogon ke fugulanafama ye.

3-nan : Aw minnu be na dugubaw kono tilemabaaraw la, aw kana pine an danbew ko, aw kana dugubason kolonw ta, n'o te aw na banasidonbaliw ke somogosama ye.

Mali sidakelebaarada

Bamako

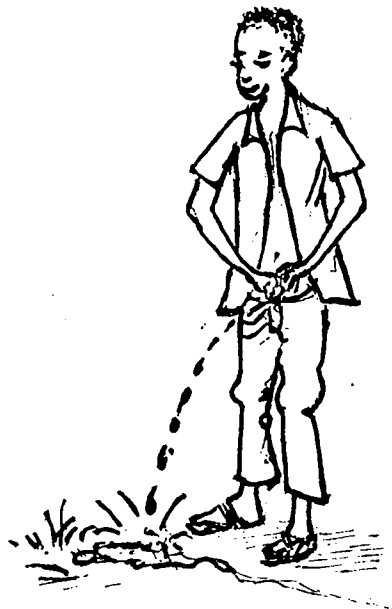
SIDA NI
DILANNABANAW

Dilannabanaw

Bana caman be dipe kono, farafinna ni mali kono, n'u be soro ce ni muso ka je kono. O banaw be se ka wele ko «dilannabanaw». Folo-folo, kalanbaliya koson u tun be wele : «denmisenniyabanaw». U tun te jate bana juguw fe bawo n'u ye kamalenni min, o ye kunkensya taamasiyen ye. U be wele fana «gundolobanaw» bawo n'u ye kogokoroba min, o b'u dogo. O bana damadow togo ko : damajalan, da, on'a jogonnaw.

1) damajalan : a be ce ni muso bee min. N'a be ce la, o be se k'a yelemu muso fe. O cogo kelen fana don n'a be muso fana na. N'a be ce la, tile saba kono, a pegenkeyoro b'a genc, nen be bo a la. N'a ma furake, a be kogo, a be se ka ce bal: densoro la. N'a ye muso min, a be se ka men k' soro a m'a don. N'a ma furake, a kogolen be muso fana bali ka bange.

2) da : O mana ce walima muso min, a be no bila u farikolo yorodow la fo k'a ke joli ye. O be se ka ben kulusikonona ma walima taafekorola. Da fana be se ka fins bila bange la.

3) Sida : O fana ye bana ye min be soro ce ni musoya walew fe. Nka sida ni dilannabanaw be tali ke pogan na krenkrennenya la yoro min na, o ye ko dilannabana ninu caman be sira laben sida ye. N'u kogora kosebe farikolo min na, o te gelsya don sida banakissw temeni na ka taa joli la. O sababu la, dipe bee lajelen ka jekulu min sigilen be kensya siratige la n'a togo ye ko : «OMS», o y'a nini jamanaw bee fe u ka dilanna banaw mine sebe la, u k'u ni sida bee je

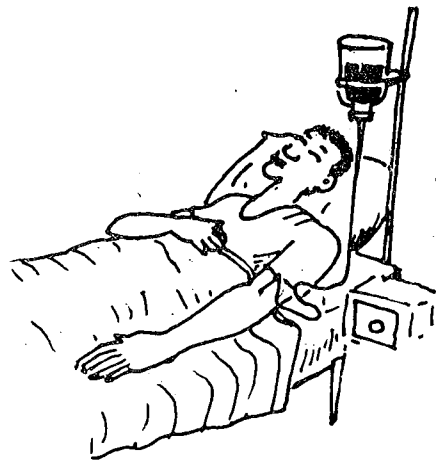
k'u kele pogan fe, bawo u bee soro cogo do ye kelen ye. Ni dilannabanaw be tipeniba don an ka hadamadenya la katugu u be bange lajo ani u be se ka mogo faga, sida tipsnikeno ka jugu kosebe ka da kan a soro siraw ka ca, a ka mogo fagata ka ca, ayiwa a mogo fagacogo ka jugu ka sababu ke fura ma soro a la folo.

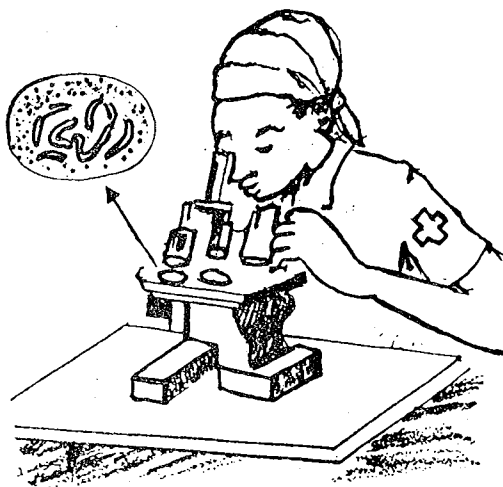
Sida bana

Sida ye mun ye ?

Sida ye bana ye min siya dennen te koshe folo. A nansaratogo yere b'o sementiya. Min b'a jira tigi-tigi ko sida banakise be mago farikolo la, o ye jolita ye. Ni joli tara, o be segesege, segesegele jaabi mana a sementiya ko sida banakise be mago min joli la, o tigi be wele ko «seropositifu». O koro ye k'o tigi ye kenshaato ye nsaye la, nka a be se ka banakise yelema mago wure la, ani sida bana be se k'o tigi mins don da la. Ni jaabi b'a jira ko sida banakise be mago min joli la, o tigi ye «seronegatifu» ye.

Sida banakise ye fennema fitinin ye i n'a fo banakise tow minnu te ye ne na. A yera k'a lasa san 1983 la.

Sida taamasiyenw

Sida be se ka bisigiya ni taamasiyen minnu ye olu file :

Taamasiyen kologirinw - konoboli kotigebali ka tenc kalo kelen kan, sinen mugan fo bisaba tile kono, konobolifura kodonnenw te mago ne min na.

- Ni sida ye i minc, i fanga be ban k'i fasa.

Misali : Kilo kenc o kenc, kilo tan (10) hake b'i je kalo saba (3) kono.

- Fariganbanbali, min ka ca kalo kelen ye, ni fariganfura kodonnenw joda te min na.

Taamasiyen miscnw :

Sogosogo gelen, fura te min ban, o n'a pogonnaw, ani gololabanaw fura te minnu na.

Kolosili :

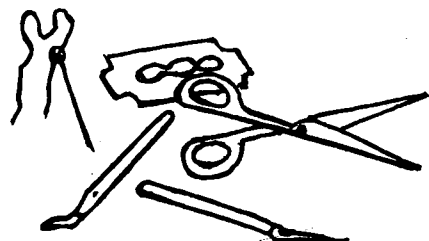
. Nka sida sementiyali te don jolita ko
. Fura jonjon ma soro a la folo.

Sida soro cogo

- Sira folo :
- ce-ni-musoya
- ce-ni-ceya

barajuru tige minenw,
kundisirifew ani tulo ni
kunsogo ni tamanci binew.

Kolpsili : Joli min be
don banabaatow la, ni
banakise b'o la, o be ke
sababu ye ka sida yelema
u tigi fe.

. Sira filanan :

A be soro joli fe, i n'a
fo baarakminen fen o fen
n'a be joli bo mogo la,
n'a ma lakana baara folo
kofe. Sida banakise be
mogo min joli la n'o joli
donna mogo were la, a be
yelema o tigi la.

Misali : Pikiribine
tobibali, bolokoli ni

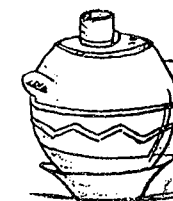
. Sira sabanan :

Ni banakise be musokonoma
min joli la, o be se k'a
yelema a den fe. Nin
sira saba doron de fe,
sida be yelema mogo fe.

Wale minnu te sida lase mogo ma

Sidato fe mogoya te
sida bila mogo la. Ka
dumuni ke sidato fe
walima ka ji min minen
kelen na o te sida bila
mogo la. Ka sidato bolo
minc, k'a anbarase walima
ma baara ke nogon fe o si
te sida lase mogo ma. Ka
da sidato fe dilan kelen
na, ka soro ce ni musoya
ma don aw ni nogon ce, o
te sida bila mogo la. Aw
be se ka je ngen kelen
na walima ka nogon ka
finiw don, o t'a bila
mogo la.

Sisan, an y'a don ko fura ma soro sida la folo, nka an be sida soro siraw don. Cekorobaw ko :

«banakunben ka fisa banafurake ye». o la sa :

Yere tanga folo :

Ce ni musoya siratige la o ye :

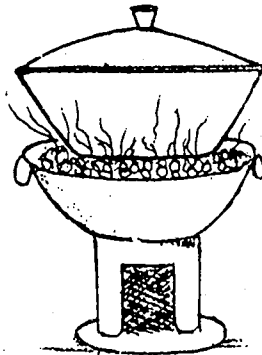
- Se-n-yere la ani fugulanafama donni.

- Se-n-yere da koro ye ce walima muso k'i wasa don a furunogon doron na, furukebaliw ka basigibaliya dabila, u k'u wasa don kanunogon kelen na.

Yere tanga filanan

Joli sira kan : ka joli baarakemincnw (pikiribinc, sizo, lamu, sirife, bincw, miseli) lakana. K'u tobi kosebe walima k'u jeni. U be lakana ni jawcliji walima alikoli ye. K'a wajibiya joli saniyalen ka don banabaatow la.

Yere tanga sabanan

Ni sida banakise be musokoonoma min na a ka ni o k'a kono tinc.

Fugulanaafama don cogo

- i be fugulanafama forokonin

segesege ni wo t'a la

- i b'a to i ceya ka wuli folo

- i be foroko dafara k'a labo

- i b'a nungunin dere, fine

kana don walasa a kana peren

- i b'a walanwalan ka se ceya dan na.

- N'i tilala doron i be wuli,

ka fugulanafama bo joona, k'a

fili yoro la denmiscnw bolo

t'a soro yoro min na, i n'a fo

negen walima ka dingenin sen k'a

fili o kono, ka soro k'o datugu.

Kolosili : Fugulanafama kelen, jeko kelen, wa a te ko k'a mara.

Ladilikanw

- A ka nin bee ka dan i furu nogon ce-ni-musoya sira la.

- Ni minnu te furu la faro muso kan) an ka teri kelen na.

- An ka se an ka kulucigana ani taafebolow

- Ka se an yere la tigi-tigi

- Ni mase a yere la o taamanogon ke fugulanafama ye.

Ni sida be muso nin na, a ka nin a kana lajo bawo sida be se k'a don min.

- A ka nin an ka jeliw lakana k'u tanga sida banakise ani barokise werew ma.

- An kundi ni bonbosidi lamuw falen-falen. Mago kelen lamu kelen.

kana sida banabaatow
lagosi, an k'u topoto,
k'u gere an na, o te sida
bila mogo la. - An
b'an gelaya sidato joli
kana don an joli la
joginninda fe - N'an
furuce don, walima
furuuso, dilan be se ka
don an ni nagon ce, nka
ce be fugulanafama don.
- An balimaw, an kana
maloya, an kana pina, a'
ye fugulanafama labato.
- An k'an hakili n'an
fanga fara nagon kan ka
sida kele ka bo an ka
jamana kono.

Gafe Sebenbaga

Abudu Salamu Fofana
Balikukalan baarada

Minnu y'u hakilina di gafe
konokow kan

- Dogotoro Sidi KONARE	Sida kele baarada
- Dogotoro Fode kululi	Sida kele baarada
- Gogotoro Amadu Si	Sida kele baarada
- Kajatu Dolo	Balikukalan baarada
- Denba Konare	Balikukalan baarada
- Kadi Jalo	Balikukalan baarada
- Ibrahima So	Balikukalan baarada
- Ngolo Kulubali	Balikukalan baarada

Nataliye dilanbagaw

- Adama mariko	Balikukalan baarada
- Amadu Sanogo	Balikukalan baarada

Gafe in dilanna ni CCE ka demen ye.